

Zkušenost a pozorování / Pozorování a zkušenost

Zkušenost je něco, co nemůžeme dost dobře (a v příslušném rozsahu) získat pouhým pozorováním, ale je to nepochybně pozorování, co nás ke zkušenosti nejen vede, ale co při určité nezbytné obezřetnosti může být povzbuzením, výzvou a motivem, proč bychom dosavadní svou zkušenost měli revidovat. Hegel uvádí v Encyklopedii (I, § 40, Suhrkamp 608, str. 112), že „kritická filosofie má s empirismem společné to, že zkušenost je třeba považovat za jedinou základnu poznatků“. To je ovšem vážný omyl, je to chyba: něco můžeme pozorovat jen tehdy, když jsme s ,tím' už udělali (v nějakém směru jakousi zkušenost. Nemusí to být nutně zkušenost právě s tím, co pozorujeme, ale stačí, aby to bylo něco podobného. Platí však, že pokud jsme to, co pozorujeme, ještě opravdu nikdy neviděli, neslyšeli atd., tj. pokud jsme právě s tím neudělali a neměli žádnou zkušenost, pozorujeme to jako něco jiného, s čím jsme už nějakou zkušenost udělali a měli (resp. máme, protože si na tu zkušenost s oním něčím jiným musíme aspoň trochu vzpomenout). – To je tedy jedna věc. A pak tu je ještě druhá: jestliže zkušenost nemůžeme odvozovat pouze z pozorování, znamená to, že ke zkušenosti náleží vždy ještě něco dalšího, co z pozorování nevyplývá, co nemůže být na pozorování založeno a co musí mít svůj původ v něčem, co „pozorovat“ nelze, a tedy co jsme pozorovat nemohli. A nejen to: musí mít svůj původ v něčem, co nelze ani poznat na základě pouhé zkušenosti, což znamená, že pokud to vůbec poznat lze, musí to být založeno ještě na něčem dalším. – Celá záležitost ovšem má své řešení, ale jen za jednoho důležitého předpoklad, totiž že změníme své chápání „zkušenosti“, resp. že připustíme, že můžeme mít ještě jiného druhu zkušenost, totiž takového druhu, že zakoušet můžeme i něco jiného než to, co máme před sebou a co můžeme takto z distance pozorovat a poznávat.

(Písek, 060824-1.)